

ПРОБЛЕМИ КАТЕГОРІЙНОЇ МОРФОЛОГІЇ

УДК 811.161.2:81'367.635

М. І. Степаненко, С. О. Педченко

ФУНКЦІЙНО-СЕМАНТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ВКАЗІВНОЇ ЧАСТКИ *ОСЬ*

Ідеться про семантико-синтаксичну специфіку функціонування модальної частки *ось*; особливу увагу приділено виявленню репрезентованих досліджуваною лексемою диференційних субкатегорійних модальних значень та окресленню умов їхньої реалізації.

Ключові слова: модальна частка, вказівна частка, партикула, модальність, субкатегорійне модальне значення.

Розуміння модальності як універсальної логіко-граматичної категорії широкого змістового наповнення, що виражає об'єктивні відношення між суб'єктом і предикатом висловлення як дійсні, можливі, необхідні чи бажані та суб'єктивне ставлення мовця до змісту повідомлення, реалізованого в пропозиції [2, 214], викликає потребу в переосмисленні, а саме збільшенні, обсягу модальних партикул, що, зі свого боку, передбачає зростання їхніх функційних спроможностей. Актуальним у цьому зв'язку є з'ясування модально-експресивних потенцій вказівних часток, окреслення функційно-семантичних параметрів означених службових елементів, зокрема аналіз їхньої ролі у формуванні значеннєвої структури речення.

Кількісний склад вказівних часток порівняно невеликий. Більшість дослідників до них зараховує партикули *ось, от, то, оце, це, он, онде, ген, ото*, ідентифікуючи їх зі словами-жестами, що “служать для додаткової вказівки на місце перебування предмета, який знаходиться в полі зору суб'єкта, або для підкреслення одночасності чи неодноразовості дії з моментом мовлення” [8, 506]: *Це була урбаністична сучасність, така малопоширена й квола в попередній українській літературі, що саме її запровадження, її поетична мова вже видавалися революцією* (С. Павличко); *І от затихло* (Б. Олійник); *І ось на вигоні в глухій Куцівці я бачив теж подібний храм: в ограді паслися і кози, й вівці, і будяки росли з-під брам* (Т. Осьмачка). Вирізані частки, крім первинної для них дійсничої семи, регулярно експлікують у висловленні диференційні аксіологічно-модальні суб'єктивні значення (семи другого порядку), а саме: оцінка ситуації як неможливої чи небажаної для мовця: *Оце і все. Одна така поразка закреслює стонадцять перемог!* (Л. Костенко); здивування: *Оксана з побожним здивуванням подивляла свою першу мрію, яка ось – дивіться, жива репетлива дійсність, і ім'я її – Марія* (У. Самчук); захоплення чийось вчинком, схвалення його: *Мати аж руками сплеснула: “От розумник!..”* (В. Близнець); обурення, гнів: *Ото мій край, ото під нагаями! Ото вони трикляті, а то – ми. І доки править панство з холоуями, добра не буде людям із людьми* (Л. Костенко) тощо. Варто зауважити, що описувані слова, як і переважна більшість модальних партикул, не є автосемантичними. Модифікуючи зміст пропозиції оцінними значеннями, вони репрезентують так звану адгерентну експресивність – інтенсивну “виразність мовного знака, що сформувалася в певному контексті, ситуації, умовах, а не в основному словниковому значенні” [6, 190]. До того ж релятивні властивості вказівних часток, зумовлені відзайменниковим походженням, уможливають співвіднесення актуалізованого ними висловлення з позатекстовою або експлікованою в іншій частині дискурсу інформацією, що засвідчує здатність досліджуваних партикул реалізувати імпліцитні суб'єктивно-модальні значення. Напр.: *Було, крутишся в ліжку, не спиши, мати нагримає й скаже: “Ось покличу Сопуху...”* (В. Близнець) – волюнтативне суб'єктивно-модальне значення погрози; *Оце ж тії чоботи, що зять дав, А за тії чоботи дочку взяв, Чоботи, чоботи, ви мої, Чом діла не робите ви мені?* (Нар. тв.) – емоційно-оцінне суб'єктивно-модальне значення незадоволення, осуду; *Ось і виходить, що культурний рівень української влади тепер не піднімається вище корпоративних вечірок та естрадних дурниць! Часто думаю: то коли ж Президент нарешті почує музику? Справжню музику...* (Дзеркало тижня, 18-24 жовтня 2008 року) – епістемічне суб'єктивно-модальне значення категоричної достовірності.

Центральну позицію в системі дійсничих партикул відведено лексемі *ось*, яка є своєрідним акумулятором найістотніших (кваліфікативних) ознак цього угруповання, домінантним словом у синонімічному ряді однотипних одиниць, що найточніше репрезентує їхнє узагальнене значення. На переконання більшості дослідників, ідентифікувальною семою цієї частки є вказівна, що постає в різних семантичних модифікаціях (див.: [4; 5]). Отже, навколо

інтегрального первинного значення зосереджений широкий діапазон диференційних, частково-модальних, за термінологією Т.К. Іванової [3], сем, детермінованих передусім прагматичними чинниками: намаганнями суб'єкта мовлення привернути увагу адресата до певного предмета, ситуації, оцінки, якості тощо. Провести чітку межу між вихідною та вторинною семантикою партикули **ось** дуже складно. Ураховуючи модально-експресивні потенції досліджуваної частки, виокремлюємо такі основні різновиди тісно пов'язаних між собою її значень:

1. **Власне-вказівне значення**, що полягає в безпосередній локально-темпоральній параметризації предмета, явища, події тощо, вичленуванні їх з ряду споріднених: **Ось ранок...** *Ясний та погожий ранок після короткої ночі* (Панас Мирний); **Ось незнайома жінка** (Д. Павличко). В умовах усного мовлення з допомогою партикули мовець привертає увагу слухача, демонструючи об'єкт або його зображення, що потрапив у поле зору продуцента та реципієнта в момент спілкування, у наративному ж режимі автор здебільшого пропонує читачеві (слухачеві) уявити цей об'єкт: – **Ось квіти зацвіли в моїм саду; Ось і ті високості, на які здійнялись може вільний дух людський, а ось і ті провалля, де на дні самому, скутий, як невільник, плазує він у поросі й темряві...** (М. Коцюбинський). Неважко помітити, що частка маркує суб'єктну синтаксему, поєднуючи ознаки дейктичної одиниці та зв'язкового елемента. Партикула, на відміну від прономінативних адвербативів на зразок **там, тут**, не вступає в семантико-синтаксичні відношення з предикатами буття, існування, пор.: **Ось** (*є, були, будуть*) *соняшники – Тут* (*є/були/будуть*) *соняшники; Ось* (*є, було, буде*) *вікно моєї кімнати – Там* (*є/було/буде*) *вікно моєї кімнати*. Безальтернативність же висловлень із вказівними частками, їхня здатність презентувати миттєву ситуацію зумовлюють неможливість уживання в модифікованих ними номінативних односкладних у формально-синтаксичному аспекті реченнях маркерів негації, пор.: **Ось** *квітка – (Не) ось* *квітка; Ось* *мій будинок – (Не) ось* *мій будинок; І от* *Чернігів. Ранком він ще спав* (П. Тичина) – **І (не) от** *Чернігів. Ранком він ще спав*.

Розглядане значення лексеми **ось** інтенсифікують 1) локативна синтаксема, реалізована сполученням “прийменник **перед** + іменник **очі (ніс)**”: **Ось перед очима** *приклад безглуздості української політики* (Україна молода, 18 вересня 2004); 2) адресатна синтаксема, презентована займенниковим субстантивом у давальному відмінку: **Ось** [*даю*] **вам** *сонце, – сказав чоловік з кокардою на кашкеті і витягнув п'ятака, схожого на сонечко* (В. Стус); – *Чогось я занедужала, Дмитрику, – обізвалась Ярина, – сили не маю... Я трохи полежу, а ти побіжи на місто та купи хліба...* **Ось** [*даю*] **тобі** *гроші... Та не барись...* (М. Коцюбинський). Партикула у висловленнях такої структури, обіймаючи детермінантну позицію, не лише експлікує вказівну сему, а й ускладнює змістове поле речення модальними відтінками. Зокрема, поєднуючись з іменником займенникового типу, вона репрезентує імпліцитне волонтактивне субкатегорійне суб'єктивно-модальне значення (прохання, благання, наказ тощо), пор.: **Ось Вам** *стілець – Ось Вам* *стілець, сідайте, будь ласка; Ось тобі* *запрошення на весілля – Ось тобі* *запрошення на весілля, приходь*. Наведені сполучення не слід сплутувати з партикульованими фразеологізованими єдностаями **ось тобі й на, ось тобі, ось вам і** тощо (більш продуктивними є синонімічні відповідники – **от (оце) тобі й на, от (оце) тобі, от (оце) вам і** тощо), які маніфестують яскраві аксіологічні модально-експресивні семи здивування, захоплення чимось, обурення тощо: **Ось тобі, Семене Семеновичу, і гоголь-моголь!** (Україна молода, 22 травня 2007); – *Та враг їх бери з їх чорною радою, бгате [брате]! – От тобі на! А хіба ж ти не бачиш, звідки цей вітер віє? Се вже коїть не хто, як проклятуций Іванець із низовими комишиками* (П. Куліш). Виразну експресивність реалізує й самостійно вживана вказівна частка, якщо функцію маркованого нею компонента виконує субстантив із відповідно конотованим значенням. В окресленій позиції частіше виступають синоніми партикули **ось** – **оце, от, ото**: **От злидні, прости господи!** *А вчора одвихнулася до льоху, дивлюсь – Грицаєнків Юрко окрасць хліба з хати тягне* (В. Підмогильний); – **Ото радість...** *Відпускну одержав?* (Б. Левін); *Втекти неважко, – сказав Максим. – Втекти я міг би хоч зараз... – Оце молодець!* (Аркадій і Борис Стругацькі); *Ноги підігнув [кінь], як полозки, і давай човгати по льоду, нам, нерозторопним, показує: підпихайте. Мати аж руками сплеснула: “От розумник!..”* (В. Близнець). У пропонованих висловленнях мовець виведений з емоційно-нейтрального стану у зв'язку з високим ступенем виявлення певної ознаки в пропозиційному об'єкті чи описаній ситуації. Здатність підсилювати, увиразнювати аксіологічну суб'єктивно-модальну семантику речення можна віднести до специфічних рис означених службових лексем (**оце, от, ото, зрідка – ось**), які вирізняють їх з-поміж інших дейктичних одиниць.

2. **Підсилювально-вказівне значення** партикули **ось (оце, зрідка – ото)** виявляється у сполученні із займенниковими прикметниками – носіями формально-синтаксичної функції

приіменникового валентно не поєднаного з опорним словом другорядного члена речення та семантико-синтаксичної функції атрибутивної синтаксеми [1, 202], зміст яких вона уточнює, почасти виконуючи роль модально-емоційного інтенсифікатора “якісної або кількісної характеристики кого-, чого-небудь” [7, т. V, 797]: **Ось цей образ стоїть в очах Максима й ніяк не може погаснути** (І. Багрянний); **Ясногорська, захоплена його мужнім вчинком, кладе йому руку на плече, усміхаючись, зазирає, вражена, в очі: “Так ось який ти, Маковею!.. Ти, виходить, герой!”** (О. Гончар); **І нема йому ніяких перепон: ні одної м’якої меблі, ні порт’єри, ні завіски – дерево, книжки, метал, папір та солома на плетених сидіннях фотелів і стільців. Оце такий кабінет президента Об’єднаного Банку** (В. Винниченко).

Вирізнена сема набуває уточнювально-вказівної модифікації, якщо частка маркує 1) займенникові прислівники, що у структурі речення виконують “формально-синтаксичну функцію... детермінантного (приреченнєвого) другорядного члена речення й семантико-синтаксичну функцію обставинної синтаксеми” [1, 209-210] або 2) займенникові іменники, що виконують формально-синтаксичні функції підмета й сильнокерованого другорядного члена речення та семантико-синтаксичні функції субстанціальних синтаксем [1, 187]: **Товаришу командир! Завтра ви поведете нас у бій. Ми всі ось тут – і старі, що вже по півроку на війні, і молоді, ось вроді Овчаренка, що йтимуть до бою вперше, – усі ми знаємо, що завтра бій буде великий і дехто з нас, звичайно, загине** (О. Довженко); **Ось де наша перемога! – крикнув жвавий Конецпольський** (І. Нечуй-Левицький); **Розгнівався Хан, викликав до себе начальника варту і ось що йому сказав: – Даю тобі на пошуки десять днів. Якщо за цей час намисто не знайдеться, я накажу відрубати тобі голову!** (Нар. тв.); **Ось так, ось так, ось так ріс мак!** (Нар. тв.).

3. **Видільно-вказівне значення**, як і попередні, зумовлене прагматичними інтенціями мовця: звернення уваги реципієнта на предмет (явище, подію, ситуацію тощо), який, хоча й належить до того самого розряду, що й означений раніше або уявлюваний, однак за деяким спільним параметром має інше семантичне наповнення. Специфічною умовою реалізації окресленої семантики є передусім облігаторність поєднання партикули зі сполучником-часткою **а**: **Всю ніч малював, а вранці й умитися не встиг чи просто забув. Звідки це новітнє захоплення? А ось ізвідки. Побачив Микола дівчину, яка малювала, в один момент закохався – і все тут. Маємо горе на свої голови** (А. Коцюбинський). Протиставна природа кон’юнктива доволі часто стає причиною трансформаційних змін у змістовому полі лексеми **ось**, зокрема семантичних зрушень у бік протиставно-видільного значення, напр.: **Безробіття поки що немає. А ось вакансії – наявні** (День, 12 листопада 2008); **Узяти себе “за жабра”, посадити за комп’ютер і змусити писати художній текст – це для мене дикунство! Перекладати (не поезію) чи редагувати – так і слід, але то робота; а ось писати власний текст можна тільки тоді, коли текст сам береться “писати мене”** (І. Андрусяк).

Привертає увагу виокремлювана деякими лінгвістами [5] екземпфікативна функція описуваної частки [рос. **вог**], що полягає у виділенні певного предмета, факту, події тощо як типового або як прикладу того, про що вже йшлося: **Читаючи їх [вірші І. Франка], не знаєш, кому оддати перевагу: чи поетові боротьби, чи поетові-лірикові...** **Ось один із тих віршів** (М. Коцюбинський); **– Іноді, коли це дуже потрібно, ми уміємо й гуртом працювати...** **Ось, скажімо, – хату доводиться ставити. Робимо це, звичайно, толокою** (А. Головка).

4. **Локально-вказівне значення**, передумовами якого є інтонаційне відокремлення маркованої партикулою синтаксеми: **Арсен полегшено зітхнув. Ось він – шлях на батьківщину** (В. Малик). Лексико-граматична природа досліджуваного слова в окресленій значеннєвій позиції видається нам суперечливою: на передній план виразно проступає адвербіальна семантика статичної локалізації (тут, у цьому місці), що дає змогу трактувати **ось** як проміжний транспозит між часткою та займенниковим прислівником, пор.: **ось він – наш місяць що схожий на жовте обличчя Мао Цзедуна коли перед ним у теплі весняні ночі дерева розкривають зелені листочки як хунвейбіни свої цитатники!** (Грицько Чубай) – **тут він – наш місяць що схожий на жовте обличчя Мао Цзедуна коли перед ним у теплі весняні ночі дерева розкривають зелені листочки як хунвейбіни свої цитатники; Та ось, зовсім близько від Тернополя, мені показали досить великі групи красивих будинків** (День, 8 червня 2001) – **Отут, зовсім близько від Тернополя, мені показали досить великі групи красивих будинків; Тут, при березі, село здавалось питомим витвором просторів, чарівною квіткою землі, неба й води** (В. Підмогильний) – **Ось, при березі, село здавалось питомим витвором просторів, чарівною квіткою землі, неба й води.**

Неповне “вростання” відпартикулятивного деривата в новий для нього лексико-граматичний клас відбувається й тоді, коли він виконує роль транслятора темпоральної семантики на зразок “скоро, незабаром”: *Ось ми його в ятір спіймаємо, – озивається дядько Тихін* (Г. Тютюнник); *Я сиджу, оглядаюся докола і тремчу, мов злодій над краденим добром, боячись, що ось-ось надійде хтось і зажадає від мене олівця* (І. Франко).

Протилежний процес відбувається, якщо прономінативні адвербативи **осьде, осьдечки, тут, там** тощо в певних контекстно-ситуативних умовах поступово втрачають здатність до вираження просторових відношень, набуваючи ознак підсилювально-вказівних службових одиниць, спроможних експлікувати модальні відтінки: *Осьде хліб, а осьде сало* (П. Тичина); *Розсердився Охрім, що з його так глузують. “Тривайте ж, – каже, – коли так, Зроблю ж я осьде як...”* (Л. Глібов); *А осьдечки наша хата, збудована прадідом* (Ю. Покальчук); *Якийсь там ізнайшовся замдиректора тресту N, що в його піднеслася рука на старого вчителя... Бувають такі...* (Остап Вишня). Особливою функцією наділена партикула **там**, що разом із займенниковими словами чи без них реалізує аксіологічну суб’єктивну семантику: несе “інформацію” про те, що повідомлюване далеке від зацікавлень мовця та слухача, показує реципієнтові, що воно несуттєве, не варте його уваги: *Мені не хочеться щось там мудрувати, бо насправді сенс життя в простих речах і найкращі речі в житті – це зовсім не речі, як такі* (І. Карпа); [Степан]: *...Ось ти млієш з огиди, що тебе якийсь там дід торкне губами, а як я повинен “холопом Стьопкою” себе взивати та руки цілувати, як невільник, то се нічого?* (Леся Українка).

Двоїста семантико-граматична природа вирізнених дериватів засвідчує їхній проміжний характер і зумовлену синтаксичними процесами значеннєву модифікацію, що нерідко викликає труднощі в частининомовній ідентифікації цих лексем. Так, Словник української мови, фіксуючи подвійний статус слова **тут**, наводить недиференційовані, на наш погляд, ілюстрації до (1) **тут** – прислівника зі значенням “у даному випадку, при даних обставинах” та (2) **тут** – частки, що “вживається для підсилення висловленої думки”, пор.: (1) *Минає рік, І другий минає, І четвертий, І десятий, А чутки [від сина] немає. Нема чутки; що тут робить?* (Т. Шевченко); (2) *Що тут діяти в світі Божому?* (М. Коцюбинський) [7, т. X, 329]. Найвищий ступінь партикуляції засвідчують фразеологізовані сполуки **та де там, та куди там, де там, яка там** тощо, які, уподібнюючись заперечним маркерам, презентують контамінацію епістемічного суб’єктивно-модального значення категоричної достовірності (упевненості в протилежному) та емоційно-експресивної аксіологічно-модальної семи: *Та куди там! Що могли вчинити проти такої дикої сили люди?* (Б. Лепкий); *Скрипка подивився на свої білі руки й від засмучення навіть сплюнув: куди там йому змагатися з таким жилим чортом* (П. Загребельний); *Яка вже там в раба гординя тая!* (Леся Українка); *Та де там утриматися?!* (Остап Вишня).

5. Узагальнено-вказівне значення частки **ось**, як і деяких її синонімічних відповідників (**он, от, ото, оце**), послідовно простежено в орієнтації партикули на після- чи передтекст: – *...І ось Ісус Христос зі своїми апостолами в’їхав на осляті в Єрусалим* (Б. Антоненко-Давидович); *А справа була така: господиня раптово захворіла, “швидка допомога” ставила діагноз, проти якого настійно протестувала Півонія і доводила, що у господині зовсім інша хвороба. Вона навіть не дозволила дати хворій ліки, які б загострили напад хвороби. Відвезли жінку в лікарню. І ось тут з’ясувалося, що Півонія “мала рацію”. Старенька про все це розповіла своєму синові – і ось тепер приязна і кваліфікована сусідка моїх батьків має постійну роботу, постійну платню, житло і сина, який вчиться на зароблені нею гроші* (М. Матіос). З одного боку, кон’юнктивно-партикулятивний контамінант **і ось** у тексті функціонує як актуалізатор цілої лексико-семантичної групи предикатів (контекстуальних синонімів), а з іншого боку, заміна ядерних вербативів на синонімічні призводить до появи означеного блоку службових слів, доволі часто ускладненого інтенсифікатором **нарешті**, напр.: *Час тягнувся нестерпно довго. Ігор тинявся по тротуару біля салону взад і вперед. Народу на вулиці було мало, та й ті, хто траплявся назустріч, не звертали на нього жодної уваги. Почало темніти. І ось, нарешті, на танку салону з’явилася господарка “Хонди” з якоюсь подружкою під ручку* (Д. Бондаренко).

В узагальнено-вказівному значенні дейктичних часток виявлено одну з найхарактерніших їхніх ознак – здатність указувати на існування певного контекстного відрізка, розміщеного вправо або вліво від основного висловлення, тобто виконувати роль анафорико-катафоричного дискурсивного елемента. Додатковим фрагментом, без якого зміст маркованого партикулою речення здебільшого неповний, можуть бути різні синтаксичні відрізки: компонент того ж висловлення; компонент контактного висловлення; все контактне висловлення; компонент тексту,

дистантно розташованого від висловлення. Відповідно частка **ось** виконує такі специфічні текстові функції:

1) описово-оповідну: суб'єкт мовлення пропонує увазі адресата якусь ситуацію (предмет, явище тощо) чи послідовність безпосередньо спостережуваних ситуацій (предметів, явищ тощо): – *Ти лише глянь! – почала показувати вона своїми тонкими пальчиками різні точки на мапі. – Ось тут Відень. Це далі Мюнхен. Це ось, наприклад, Констанца. А це ось Швейцарія. І там живуть люди! Розумієш?* (У. Самчук);

2) уводить оцінку раніше згаданого факту, ніби створюючи предикативні відношення вищого рівня (між предикативними одиницями): *Пересічного носія української мови слід раз і назавжди переконати, що власна латинська абетка – це один з атрибутів інтеграції України в світове (насамперед, у європейське) співтовариство. Бо відкритість, цивілізованість суспільства, його інтеграція до світової спільноти починається ось із таких маленьких дрібниць* (Основи термінотворення);

3) сполучаючись із займенниковими словами, сигналізує про якусь украй важливу інформацію: *Тут не можна було жити сім'єю – ось через віщо Марусин батько не міг її до себе взяти* (Б. Грінченко); *Мало маємо ми монахинь зі священичих родів наших та з панських. А у ляхів навіть магнати за честь собі мають, коли з їх роду в монастир піде панна. Ось чим вони нас побивають! І тому народ їх так шанує їх костел, бо пошану від верхів до костела бачить* (О. Назарук);

4) уводить ситуацію, що ілюструє або пояснює попередній зміст (корелює з уже описаною екземпліфікативною функцією): *І в нашій літературі хотілося б поставити авторам це питання: якими ж ви прагнете нас бачити? Хотілося б відшукати тип жінки, найбільш відповідний нашій добі. Але в хаосі жіночих типів нашого письменства нема майже ні одного окресленого, живого і дійсно позитивного образу. І ось, мимоволі, приходить до голови думка: чи можна мистцям-мужчинам задавати питання – якими нас прагнете? – коли вони самі, здається, не можуть на це відповісти...* (О. Теліга);

5) уводить висловлення, що містить який-небудь логічний поворот у викладі – протиставлення або асоціативну думку: *Неприємності почалися б з того, що вода в чайнику не кипітиме. Ось дно чайника нагрівається, вода біля нього вже кипить, а вище лишається зовсім холодною. Дивно? А все чому?* (В. Владко).

Експлікуючи окреслені вище семи, досліджувана частка водночас виявляє спроможність увиразнювати об'єктивно-модальні значення. Займаючи детермінантну або присубстантивну позицію, вона “підсилює” констатацію факту існування якої-небудь “реалії” (за термінологією О.О. Стародумової). Ця реалія може бути 1) очікуваною, прогнозованою, вихідною зі змісту попереднього контексту: *Банкнота до банкноти – ось і колекція* (Україна молода, 15 липня 2007); *Всі ті маси людей, приречених на жертву, засідали в сніги Сибіру і далекої півночі, на смерть, де вони й загинули від голоду, холоду і хороб, позбавлені всіх, навіть найелементарніших людських прав. <...> Костями цих українських дітей і матерів Сталін вимостив усі шляхи й нетра тої “необтяжної родини”. Так загинуло й чимало з моєї рідні. Але від того на Україні нікому не стало жити легше. Ось чому я ненавиджу більшовизм і не хочу повертатись на “родіну”* (І. Багрянний) або 2) несподіваною, подеколи навіть парадоксальною: *Чорний, худий, у брудній сорочці, – ось ваш гетьман, лянні Сорочинці! Зеро, нуль, чоловік без шани. Ось ваш гетьман, Ромни й Вільшани!* (Л. Костенко).

Отже, партикула **ось** як репрезентант кваліфікативних ознак вказівних часток, реалізуючи в реченні чи тексті ідентифікувальну дейктичну сему в різних її варіантах, виявляє значні модально-експресивні потенції, що почасти детерміновані дистрибутивними можливостями частки, її контекстним оточенням, комунікативно-прагматичними умовами спілкування тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І.Р. Теоретична морфологія української мови / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська ; [за ред. І.Р. Вихованця]. – К. : Пульсари, 2004. – 400 с.
2. Доценко О.Л. Семантико-прагматичний синтаксис : особливості вираження модальності / О.Л. Доценко. – К. : Міленіум, 2006. – 226 с.
3. Иванова Т.К. Функции частиц Вот и Только в современном русском языке : автореф. канд. дисс. / Т.К. Иванова. – Благовещенск, 1970. – 19 с.
4. Киселев И.А. Указательные частицы в русском и белорусском языке : автореф. канд. дисс. / И.А. Киселев. – Минск, 1966. – 19 с.

5. Кобозева И.М. Полисемия дискурсивных слов и возможности ее разрешения в контексте предложения (на примере частицы ВОТ) [Электронный ресурс] / И.М. Кобозева // Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии : Труды международной конференции “Диалог 2007”, Бекасово, 30 мая – 3 июня 2007 г. ; [под ред. Л.Л.Иомдина, Н.И. Лауфер, А.С. Нариньяни, В.П. Селегея]. – М. : Изд-во РГГУ, 2007. – С. 250-256. – Режим доступа к журн. : <http://www.dialog-21.ru/dialog2007/materials.asp>.
6. Мацько Л.І. Стилїстика української мови / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько – К. : Вища школа, 2003. – 462 с.
7. Словник української мови : в 11 т. / [редкол.: І.К. Білодід (головний редактор) та ін.]. – К. : Наукова думка, 1970-1980.
8. Сучасна українська літературна мова : Морфологія / [за заг. ред. І.К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1969. – 583 с.

Речь идет о семантико-синтаксической специфике функционирования модальной частицы **во́т**; особое внимание уделено выявлению выражаемых исследуемой лексемой дифференциальных субкатегориальных модальных значений и описанию условий их реализации.

Ключевые слова: модальная частица, указательная частица, партикула, модальность, субкатегориальное модальное значение.

The article researches the semantic specific of functioning of modal particle **о́сь (here)**; the main attention was paid by manifestation of representative subcategories modal means and description of conditions its realization.

Key words: modal particle, demonstrative particle, modality, subcategories modal means.